

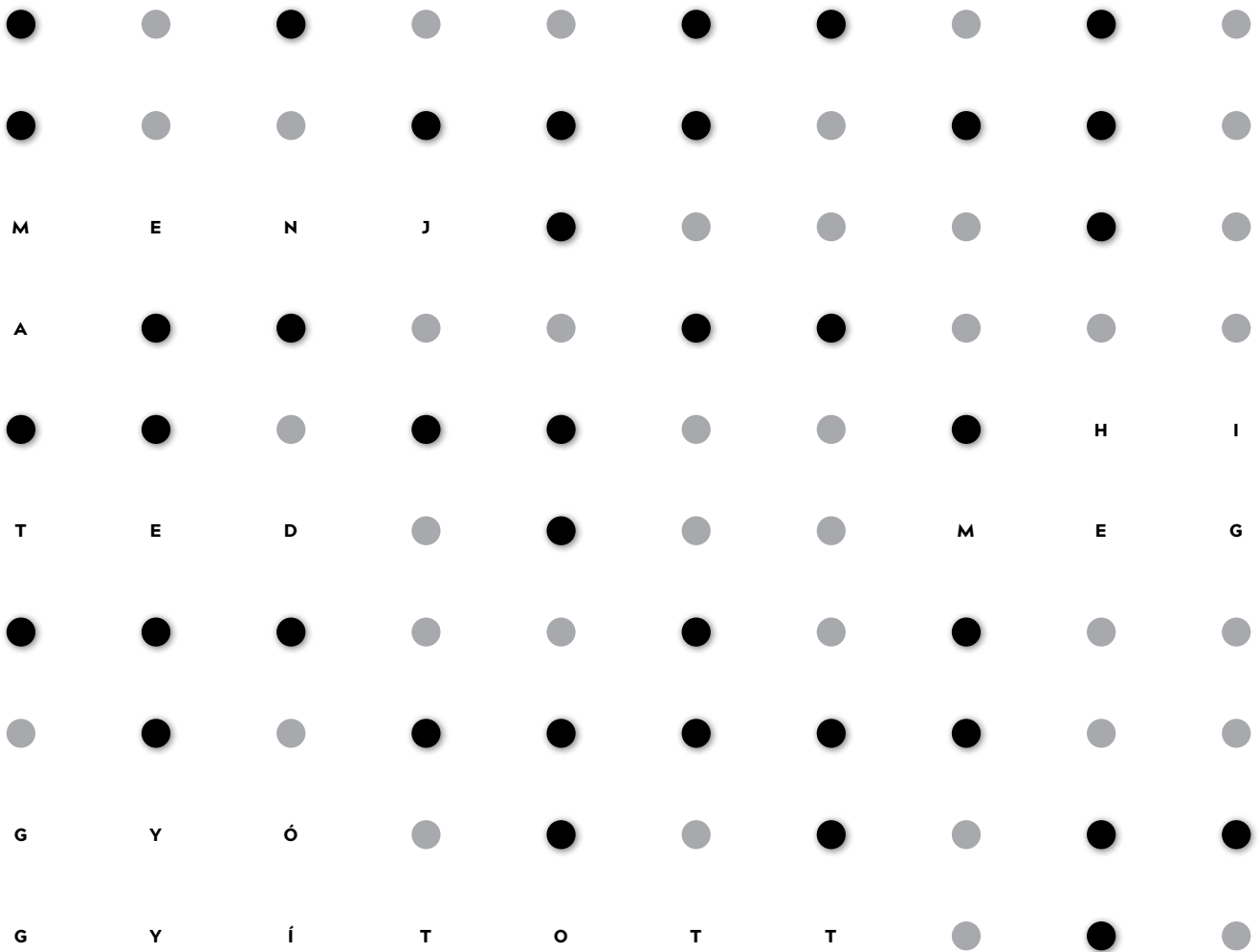
HÚSVÉT

LÉPCSŐ

CISZTERCI SZENT IMRE PLÉBÁNIA

211. SZÁM

MT 10,46-52

SZENTIMRE
 SZENTILIOO
 ÉLTETŐKÖZÖSSÉGBEN

A Biblia latin nyelvű fordítása a Vulgata, Izajás próféta fenti sorát így hozza: „és dicsőséges lesz a sírja”. A próféta az Izáj gyökeréből támadt Sarjra mondja ezt. A zsoltszárszerző Dávid király pedig a következőt vallotta: „Nem adod lelkemet a holtak országának, s nem hagyod, hogy szented meglássa a sírt. Az élet útjára tanítasz engem. Színed előtt az öröm teljessége, s jobboldon a gyö-

őszövetségi könyveket jelentik. Jézus halála nemcsak őt magát, hanem mindenkit, minden embert érintett. (Isten a megtestesüléssel mindenkivel közösségbe lépett.) Istenünk Jézus Krisztusban, a testté vált Igében megtapasztalta, hogy mit jelent az ember számára a halálhoz vezető út és maga a halál. Az Isten a szenvedőktől és a haldoklóktól ezért nem lehet távol.

L
Ő
L

L
É
P
C
S
Ó
R

ték ugyan, de a Lélek életre keltette. Őbenne ment el, hogy azoknak a lelkeknek is hirdesse az örömhírt, akik a börtönben voltak” (1Pét 3, 18-19). Jézus Krisztus „Ábrahám kebelére” szállt le.

A keleti kereszténységben húsvét ünnepének ikonja nem a Nyugaton megszokott sírból való kiszállást ábrázolja, hanem Jézus „pokolra szállását”, az alvilágban, a holtak országában tett látogatását. Az ikonon Jézus diadalmasan leszáll az alvilágba, megfogja Ádám és Éva kezét – akik mögött ott vannak az őszövetségi igazak –, hogy kiragadja őket a halál hatalmából. Ugyancsak a keleti kereszténység, nevezetesen a bizánci liturgia (ortodox, görögkatolikus) húsvéti éneke, tropárja ezt így ünnepli: „Feltámadt Krisztus halottaiból, legyőzte halállal a halált, és a sírban levőknek életet ajándékozott.”

Húsvétvasárnap reggelén a Jézus sírját felkeresők számára a húsvéti események sorában az első, nagyon lényeges elem volt az üres sír látványa. Igaz, magában ez a tény még nem közvetlen igazolása Jézus feltámadásának. Akkor – húsvét reggelén – lehetett volna még más magyarázatot is adni arra, hogy miért nincs Jézus teste a sírban. Az üres sír és a Jézus holttestét takaró leplek látványa az első lépés volt a feltámadás tényének felismeréséhez. A tanítvány, akit Jézus szeretett (Jn 20, 2) – vagyis János apostol –, azt vallja evangéliumában, hogy ő már akkor „látott és hitt” (Jn 20, 8).

A Jézus temetését követő harmadnap hajnalán a sírjához siető asszonyok azon tanakodtak, hogy ki fogja elhengeríteni a követ a sír bejárata elöl. Akkor még nem tudták, hogy sem erre, sem a magukkal vitt kenetekre nem lesz szükség. Abban a korban és kultúrkörben azt vélték, hogy a holttest a negyedik napon kezd bomlani, a harmadnapos még romlatlan.

Templomainkban szokás felállítani Jézus sírját, a „szentsírt”, a halott, sírban fekvő Krisztus szobrával, amit nagypéntek este, illetve nagyszombaton meglátogathatunk. A szentsírnál elcsendesedhetünk, imádkozhatunk. A feltámadás ünneplésére, a vigília kezdetére már nincs ott a halott Jézust mintázó szobor. Az üres sír azonban nyolc napig hirdeti: „nincs itt, feltámadt” (Lk 24, 6).

Évekkel ezelőtt, éppen nagypénteken, Urunk halálának napján látogattam meg egy haldokló fiatal nőt. Rákos betegségéből már nem volt gyógyulás. Nem először tettem látogatást nála. Egyedülállóként a szülei ápolták, akik még ekkor is bíztak lányuk felépülésében. A beteg tisztán látta saját helyzetét –, várta halálát. Felolvastam neki azt az ismert, képzeletbeli párbeszédet, amelyet két ikermagzat folytat az édesanyjuk méhében. Az egyik a kis hívő, a másik a kis kételkedő. A hívő hisz az édesanyjában, akivel majd születésük után találkozni fognak. A kételkedő pedig azt gondolja, hogy nincs semmiféle anya, születés után vége az egésznek. A kis hívő a párbeszéd végén megvallja,

A LEPEK LÁTVÁNYA AZ ELSŐ LÉPÉS VOLT A FELTÁMADÁS TÉNYÉNEK FELISMERÉSÉHEZ

hogy a születéssel kezdődik majd az igazi élet, hiszen találkozni fognak édesanyjukkal. A párbeszéd felolvasásával sikerült kis mosolyt csalnom a haldokló arcára, és láttam, hogy nagyon elgondolkodott a hallottakon. Húsvétvasárnap este kaptam az értesítést, hogy az élet győzelmének napján, az ünnepek ünnepén a fiatal hölgy elhunyt. Én végeztem a szentmisével egybekötött temetési szertartását. Szerettein érezhető volt – és ez ki is derült a velük való beszélgetéskor –, hogy itt a földi létben ugyan már nem látják egymást, de ő él, az Istennél imádkozik értük, és egyszer majd találkozni fognak vele. Ez a húsvét hite.

HUSZÁR LŐRINC O.CIST.

„ÉS DICSŐSÉGES LESZ NYUGVÓHELYE” IZ 11, 10

Írásunk szerzője
plébániánk káplánja,
ciszterci szerzetes,
több mint
két évtizede pap.

nyörűség mindörökké.” (Zsolt 16, 10-11) Ezt a zsoltszárrészletet Péter apostol idézte szabadon pünkösdi beszédében (ApCsel 2, 14-36), amelyben bizonyította, hogy Jézusnak fel kellett támadnia: „Mert nem hagyod lelkem az alvilágban, nem engeded, hogy rothadás lássa Szentedet. Az élet útját mutatod nekem, és örömmel töltesz el színed előtt.” (ApCsel 2, 27-28). Péter azt hirdette, hogy Dávid előretekintve, prófétaként Krisztusról mondta ezt. Jézus Krisztus kereszthalála igazi halál volt, amely véget vetett földi, emberi életének. Ám Jézus Krisztusban Isten és ember egyesült elválaszthatatlanul, de össze nem keveredve, ahogyan azt a kalkedoni egyetemes zsinat tisztázta 451-ben. Így, bár „kitépték őt az élők földjéből” (Iz 53, 8), de sem az alvilágban nem maradhatott, sem teste romlást nem láthatott. Jézus Krisztust a mennyei Atyával és a Szentlélekkel való szeretetegysége támasztotta fel, hiszen a szeretet erősebb, mint a halál (v. ö. Én 8, 6). Ezért Jézusnak fel kellett támadnia. Ő „Isten irgalmából mindnyájunkért megízlelte a halált” (Zsid 2, 9), „meghalt bűneinkért az Írások szerint, eltemették, és harmadnapon feltámadt az Írások szerint” (1Kor 15, 3-4). Az Írások itt az

Az evangéliumok tanúsága szerint Jézus holttestét arimateai József – a legfőbb zsidó szerv, a főtanács egyik tagja – a magának készített, sziklába vájt, új sírboltba helyezte. Mivel közben beállt a szombat, a nyugalom napja, ezért Urunk testét nem tudták illő módon bebalzsamozni. Jézus Krisztus sírban való nyugvása előkészítette feltámadását, és része volt megváltásunknak.

„Alászállt a poklokra” – imádkozzuk az apostoli hitvallásban. Mit jelent ez? Elsősorban azt, hogy Jézus valóban meghalt; „megízlelte a halált”. Másrészt, Krisztus leszállt a Seolba, a Hádészba, a holtak országába. Az Őszövetség korai szemlélete a halál utáni létezését vigasztalan árnyéklétnek tekintette. Az Őszövetség idejének késői szakasza beszél a halál utáni ítéletről, az elhunyt ember kétféle sorsáról, arról, hogy az ember juthat a kárhozat helyére a pokolba, és kerülhet „Ábrahám kebelére”. (Lásd Urunknak a dús-gazdagról és a szegény Lázárról szóló példabeszédét: Lk 16, 19-31.) Péter apostol első levelében Jézus „pokolra szállásáról” így tesz hitvallást: „Mert Krisztus is meghalt egyszer a bűnökért, az Igaz a bűnösökért, hogy minket Istenhez vezessen. Test szerint megöl-

ASzent István-i életmű kiemelkedő dokumentuma az uralkodása utolsó harmadában keletkezett „Intelmek”. Az Imre herceg számára írt „erkölcsstanító könyvecske” egyesíti mindazon értékeket, amelyek a régi szokásjog és hagyomány alapján megtartandók, az új keresztény eszmerendszerből beépítendő egy újabb, már keresztény-magyar alkotmány alapjaiba. Olyan alapelveket tartalmaz, amelyek a mai kor számára is példaeértékűek.

A hatodik, nyolcadik és tizedik fejezetben az emberi méltóság, a másik ember és önanonosság tiszteletben tartásáról rendelkezik: *„Légy türelmes mindenkihez, ne csak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz is, akik nem férnek a hatalomhoz... Ne csak atyafiságodhoz és rokonságodhoz vagy főemberekhez, avagy a gazdagokhoz, a szomszédhoz és az itt lakóhoz légy kegyes, hanem még a külföldiekhez is, sőt mindenkihez, aki hozzád járul. A jövevényeket jóakarattal gyámolítsd és becsben tartsad.”*

L É P C S Ó

H Á Z I

más, mert életműve tanúsítja a leírtak szellemiségét. Testamentum, s nemcsak Imre, hanem a későbbi utódok számára is végrendelet, hogyan sáfárkodjanak e gazdag örökséggel. Üzenet a kortársaknak, üzenet a mának. Mindenek fölött olyan egyetemes erkölcsi-etikai-jogi kódex, amely nemcsak a magyar, hanem bármely nép, nemzet, bármely állam alkotmányának szellemi alapjául szolgál. Fontosságát bizonyítja, hogy megzenésítették és tanítását évszázadokon át énekeltek is.

KÓ PÁL SZENT ISTVÁN ÁBRÁZOLÁSA A SZIKLATEMPLOM ELŐTT

Szent István azonban nem csak ezt hagyta ránk örökül! Az a tette, melyben az országot Szűz Máriának ajánlotta, még nagyobb horderejű! Amikor Szent Imre meghal, Istvánnak újra kell gondolnia a trónöröklés kérdését. István a koronát s vele együtt az országot az itt lakó népekkel nem a véletlen sorsra, nem a földi, gyarló hatalmasságokra bizza! Halála előtt, 1038. augusztus 15-én a Szent Szűznek ajánlotta.

E felajánlással nem a nyugati szokás szerint járt el, ahol Szent Péternek ajánlották az országot, hanem mélyebb, keleti hagyományt követett: a kaukázusi keresztény királyságok ritusával Szűz Mária hatalomátadó szerepét kéri. Ettől kezdve hívjuk mi, magyarok a Szűzanyát Magyarország Nagyszonyának, Pátrónájának, országunkat pedig „Regnum Marianumnak”, Mária országának. E sajátosan magyar Regnum Marianum eszme azt jelenti, hogy országát Mária védi, mi pedig hűen követve a krisztusi hitet, érvényre juttatjuk állami és társadalmi életünkben is az evangélium tanítását.

Szent István tehát nem csupán országot, hitet, egyházat hagyott örökül népének, hanem egy olyan szellemiséget is, amely máig meghatározója kultúránknak. Felajánlását – történelmünk meghatározó óráiban – máskor is megismételték a haza uralkodói. Másodikként Károly Róbert: az ezt megörökítő freskón a Magyarok Nagyszonya helyezi fejére a koronát, annak kifejezésére, hogy az új király Mária országának lett az uralkodója. A felajánlást megismételték 1693-ban az országnak 150 éves török hódítás alól történt

NEM TŰRI EL A NÉPEK ÉS NEMZETEK KÖZÖTTI TORZSALKODÁST

felszabadítása után, majd 1896-ban is, a millennium esztendejében. Az uralkodói felajánlásokon kívül a püspöki kar többször fordult segítségért Máriához. A 2000. jubileumi évben augusztus 15-én Esztergomban került sor ismét erre ünnepi szentmise keretében. Gondolataimat egy régi Szent István-ének versével zárom: *„Reménységünk vagyon bened s Máriában mint magyar hazánknak hív királynéjában, még éltedben ennek minket ajánlottál, és szent koronáddal együtt fölládoztál.”*

TÖRÖKNÉ JORDÁN KATALIN

VERS MINDENKINEK

*Madár suhan az égen...
A teremtett világ
a mennyország felé
halad; itt is, ott is
jelek tündökölnék –
mutatják az utat.*

DENCSIK LÁSZLÓ

Erkölcstanító könyvecske

MAGYARNAK LENNI | 1•2•3•4•5•6•7•8•

Írásunk szerzője könyvtáros-tanár, tősgyökeres szentimrevárosi, a plébánia és a képviselő-testület aktív tagja, közösségvezető. Nyolcrészes sorozata az államalapítás 1000 éves évfordulójára, a Lépcső számára készült. Az azóta eltelt idő ellenére e gondolatok semmit nem vesztek érvényességükből, az elmúlt több mint két évtized pedig a szerzőt sorainak újragondolására, frissítésére készítette, különösen a közben felnövekvő generációk javára.

Az első három fejezetben leszögezi, hogy az ország szellemét a katolikus keresztény hit határozza meg. Önmaga számára az égtől, magától Istentől vár útmutatást (vö. Salamon). *„Küldd el Uram, a bölcsességet a Te nagyvotodnak székétől, hogy velem légyen, és velem munkálkodjék, hogy tudjam, mi légyen kedves Nálad minden időben.”*

A főemberek és vitézek tiszteletéről szóló negyedik fejezetben a demokrácia elvének megfogalmazása tűnik elő: *„Minden ember azonos állapotban születik, és hogy semmi sem emel föl, csakis az alázat, semmi sem taszít le, csakis a gőg és a gyűlölség.”*

Az ötödik és a hetedik fejezet a hatalom és az igazságszolgáltatás különválasztásáról rendelkezik: *„Valahányszor kedves fiam, ítéletet érdemlő ügy kerül eléd, ...bírákhoz utasítsd, az ő megbízásuk, hogy törvény szerint döntenek.”* Ezzel az igen magas jogérzékenységről tanúskodó intelmével a jogállam alapjait veti meg.

Szent István az „Intelmek” szerint nem tűri el a népek és nemzetek közötti torzsalkodást, megkülönböztetést. Nemzetek feletti államot képzel el, amelyben a krisztusi tanítás szellemében mindenki megtalálhatja az őt megillető helyet.

Olyan szintézisét alkotta meg az ősi szokásoknak és az átvett értékeknek, amelyek tiszteletben tartják mind a magyarságot, mind a másféle népeket. *„Aki ugyanis megveti, amit megszabtak atyai elődei, az isteni törvényekre sem ügyel... Mely görög kormányozta a latinokat görög módra, avagy mely latin kormányozta a görögöket latin módra? Semelyik. Ezért hát kövesd szokásaimat... az itt élő népeket saját szokásaik szerint kell kormányozni – a magyarokat magyar módra, a németeket német módra, a szlávokat szláv módra, minden népet a maga módján.”*

A nagyszabású munkáról méltán állítható, hogy az e kiemelkedő államférfi önvallosága, testamentuma is egszerre. Önvallo-

Gyerekkorom óta számon tartottam a Feneketlen tóra-templomra-hegyre tekintő hatalmas ablakokat – kit és mit rejthetnek e magas, nagy léptékű lakások? Vendéglátóm Munkácsy Mihály-díjas festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia (és közösségünk) tagja felfedte a titkot – beszélgetésünk színhelye e vadregényes műterem-magasles, ahonnan a Szentimreváros origója szemmagasságban látható. Kezdőénekként – elhagyva a néhány kattintással is elérhető adatokat – a családi örökségről, emlékekről kérdeztem.

A 60-as évek nehezen teltek, nyomorúságban éltünk, korán megtanultam, hogy a magam lehetőségeivel hozzátegyek a közöshöz. Az akadémiai tanulmányok után aprópénzért festegettem, akár még húsvéti tojásokat, sőt egy temetői kriptá freskóit is, valamint tájképeket, portrékat vállaltam. Ezenkívül pedig álltam az állvány előtt lámpaoltásig. Budapesten, ahova 1982-ben házasságom révén kerültem, kinyílt a világ: Derkovits-ösztöndíj, több hónapos tartózkodás Rómában a Római Magyar Akadémia választottjaként, Lissza-

V E N D É G
L É P C S Ó

Azt vettem észre, hogy mindaz, amit gyermekkoromban építettek, mostanság rombolják le. Az értékes telkekre felhúzott érték-telen házak helyett újak kerülnek. A bontás eredménye is egyfajta végtermék, amely nekem érdekesnek, sőt festőinek tűnik: a rom nemcsak anyaghalmoz, hanem színek, formák, tárgyak kavalkádja. Fényképek ezreit készítettem ezekről, és ezen alakzatokat viszem a felületre. E nagyméretű képekből álló sorozatnak a *Bontás* címet adtam; részletgazdag, figurális ábrázolás ez, ahol az elemi részecskék felismerhetőek: drót, csa-

Egy híres anekdota szerint a tanár egy zsák homokkal érkezik az órára, és a festőnövendékek elé ejti: *Egy hónap múlva visszajövök s megnézem, hogy miként szólította meg önkét az anyag.* És aki először kevert homokot a festékbe, nyert. De csak ő. A követők bizony már nem érdekesek. Lehet Mozart stílusában zenét szerezni, de nem érdemes.

A park
2013
olaj-vászon
170×200 cm

-Értem, de mégis: aki először tesz döglött szamarat egy zongorára, még nem művész. Az össze nem illő dolgok összekapcsolása még nem művészet.

Erdő VI.
2008
olaj-vászon
200×200 cm

A rom nem csak anyaghalmoz

A LÉPCSŐ VENDÉGE JOVIÁN GYÖRGY FESTŐMŰVÉSZ

Lépcsők
2008
olaj-vászon
170×200 cm

A Partiumból származom, Szilágysomlyó–Nagyvárad–Aranyosgyéres, majd – erős váltásként – Bukarest határozták meg növekedésem és tanulmányaim világát. A román főváros művészeti akadémiaját 7 esztendő nagyváradai munkavállalás követte, majd 1982-ben, házasságom révén települtem át Budapestre. A forrásvidék Nagyvárad, ahova fogékony éveim és a családi otthon kötnek, sajnos szakaszokban, mert Édesanyám betegsége miatt a folyamatosság hiánya meghatározó emlékem. Ez okból a hátizsákomban leginkább az Ő rajongó, szerető, dédelgető gesztusait őrzöm. Aki – amikor már az épp csak iskolás, folyton rajzoló kisfiáról kiderült, hogy a ceruzához, ecsethez tehetséget is kapott – még inkább féltő szeretettel egyengette sorsomat. Mély vallásossága is marandó erőt adott –, hogy a hittanoktatást fontosnak tartotta, és vállalta ennek ódiu-mát az akkori Románia viszonyait tekintve ezt ma már nehéz felfogni. Apám, több generációs ügyvédi háttérrel jogásként nem vállalhatott munkát, pénzügyi revizorként járta a vidéket, így otthonától sok időt töltött távol.

bon, Párizs..., mind olyan élmények, benyomások, melyek érleltek, feltöltöttek, saját világom felé irányítottak. Néhány nehéz év után a magyar drámairodalom iránt akkoriban elkötelezett Játékszínben kaptam feladatot, ennek megszűnése után pedig a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársaként mentem nyugdíjba.

-Hogy hamar a festőállvány elé álljunk: érzek némi párhuzamot a kortárs muzsika és festészet között. Azt a kötelező tételt idézném, miszerint a művészet akkor hiteles, ha tükrözi a kor jelenségeit, akkor is, ha ezeken gyakran riasztó, zaklatott látványt nyújtanak. Bach kontra Schönberg, Van Eyck kontra Kandinszkij. De mintha a hallgatónézők többsége az előzők mellé szívesebben tenné szavazatát, mintha - a kortárs mintázattal ellentétben - Bach és Van Eyck korlátlan mennyiségben befogadható lenne. A bemutatót követően többé soha elő nem adott zeneművek sora egyre bővül. Mintha a kortárs galériák is osztoznának ebben...
A kor gyermekei vagyunk, a művész ezt látja, ezt kell ábrázolnia. Évtizedes témám az élet körforgása, amelyből nekem a bontás jutott.

var, fogaskerék, lemezek, rudak etc. Ragaszkodom a hagyományos technikához, vászon, ecset, festék – nem készítek számítógéppel semmit. A múlt századból maradtam itt.

-Kérnék akkor kis beavatást: mi a titka annak, miszerint üres keretet, 100 műanyag kiskacsát aranyfüsttel lefújva, falra ragasztott banánt, színes karikát, néhány szikszalaggal átragasztott kartont etc. mint művészi produktumot látványos összegekért lehet eladni, ezekből kiállítás rendezni, szélesvásznú katalógust nyomtatni hosszú kritikai írásokkal bélelve? Ezek egy része még szarkazmusnak, polgárpukasztó performansznak is kevés. De műtárgynak szólítani és szólíttatni, általuk életművet kiáltani - mitől vagyunk ilyen bátrak?

Mindenki maga kell eldöntse, hogy számára mi a szépség. Ez a személyközpontú kánon. Nem illik és nem is divat olyasmit készíteni, ami érthető – legfeljebb dekorációs céllal. A hagyományos technika tanítása sem érvényes már. Ehelyett kommunikációt oktató-

V E N D É G

Álomigazságvizsgálat
1987
olaj-vászon
100x130 cm

nak és azt, hogy miként lehet eladni valamit. Továbbá jókor érdemes lenni jó helyen: a nevet nem az ingoványos és részrehajló esztétika, hanem a menedzsment találja ki. Nem előzmény nélküli ez, hiszen a XIX. század vége felé láthatunk egy törést, amikor a festők kilépnek a szabadba, és kisméretű tájképeket kezdenek gyártani – megrendelésre. A folyamatos leépülés szélsőséges megnyilvánulásai az üres képkeret vagy a Malevic-féle fekete négyzet mint a festészet szimbolikus vége. De amíg vannak, akik az ecsetet a színekbe mártják, talán marad remény.

-A bontásról már beszéltünk, de az eszközöket nem lehetne építésre (is) használni?

Lehet, de ezt már megtette más. És mindenki arra törekszik, hogy új, saját útra leljen. Valamint amit manapság építenek kicsit unalmas – beton, fém, üveg doboz-féle. Ezt elegendő lefényképezni. De sima kockaként lefesteni indokolatlan.

Kereső-kísérletező vagyok, amit most csinállok – vegetációs formák ritmikus burjánzása – mint zenében a *folia*, az állandó témára készült variáció – monoton, visszatérő kánon, melynek tekervényes, körkörös mozgása mintha hívná a nézőt; lépjen bele, legyen e vászon részese.

Bontás VI.
2010
olaj-vászon
150x200 cm Kettős
portré
1987
rajz
70x100 cm

-Kérnék némi jövőbe látást: ha 50 év múlva találkozunk ugyanitt, miről beszélgethetünk majd? Vajon mi marad a múzeumok falán? Három piros csík vagy Fra Angelico?

Remélve, hogy nem doronggal és bottal kell majd magokat gyűjteni, Nagy László szavával válaszolnék: ha 50 év múlva az embereknek lesz még arcuk egyáltalán, akkor csókolatom őket.

-Ne keressünk érzékletesebb végszót ennél. Köszönöm, hogy itt lehettem.

CSÁNYI TAMÁS

8. OLD. FENT:
Bontás VI.
2010

olaj-vászon
150x200 cm

8. OLD. BELSŐ KÉP:
Korzenszky Klára
énekesnő
2011

olaj-vászon
130x110 cm

8. OLD. KÜLSŐ KÉP:
Szalay Ágnes
művészettörténész
2021

olaj-vászon
130x110 cm

Gesztenye, árpa, zab, mogyoró, sulyom, nád, makk, kukorica, dió, köles, hajdina, rozs, búza – e magvak sokezer éves étkezési szokásokról tudósítanak, s bár genetikai állományuk az eltelt idő végtelenje alatt módosult, eredeti rendeltetésüket megtartották: alapvető táplálékul szolgálnak, ahogy tették ezt a gyűjtögető előember ösvényein is. A nyers termés megszelídítéséhez bizonyosan kanyargós út vezetett, a tűz erejének – egyáltalán fellobbanásának – tapasztalata, a kövek közt fel- és megtörhető, morzsolható ennivaló, amely vízzel, nyállal keverve a kicsinyek és idősebbek számára is könnyen fogyasztható lett, a hevített kővön felejtett-hagyott massa pedig az emberiség számára máig el nem évülő ajándékot adott: a mindennapi kenyeret.

Az az érzés, amely szerint az összetört mag-víz-tűz hármasszövetsége ehető, tápláló, hordozható étellé vált, eleinte a szellemvilág varázslatának tűnt, ahogy a tűzhelyet is szakrális tartalommal töltötte fel. E kultikus jelentését még a mai, jóléti-közömbös társadalmakban is őrzi – leginkább természeti csapás, krízispillanat esetén. A keresztény hagyomány pedig a Sion-hegyi ház emeleti termében, a Cenákulumban történtek óta egészen átlényegíti az emlékezés, átváltoztatás origójaként, a zsidó peszah ünnepét új tartalommal árasztva el. És ezen vacsora főszereplőjének bölcsője Betlehem, a héber Beit Lehem kifejezés jelentése: „a kenyér háza”.

A kenyérből készítés állomásait nem csak a kísérletezés vágya, a földrajzi elhelyezkedés, a természetes adalékanyagok és a véletlenek

évezredes láncolata alakította. A gyűjtögető életmóddal való szakítás részben az étel élvezetének következménye: a helyben maradó, szántó vető ember a bizonytalan vándorlás helyett már irányítani volt képes a természet minőségét, fajtáját és mennyiségét. A tenger esetleges közelsége sós vizet, a háziállatok és a gyümölcs erjedő kiegészítőket kínáltak, a véletlen pedig segítette megtapasztalni a pihentetés, térfogatnövekedés előnyeit. A cserépedények oldalára felsimított vagy izzó kőre terített massa eleinte inkább lepényt, mint kenyeret formázott – ahogy a tanítványok által fogyasztott étel is. Ez sokáig pótolta a tányér szerepét; a ráhelyezett étkek szaftjával átítatott „esszenciát” az étkezés végén a „tulajdonos” megette, vagy a szolgáltnak dobta oda. A Közel-Keleten

e kovásztalan tészta ma is jellemző, ennek indiai (csapti), örmény (lavas) változata úgyszintén.

A gabonafélék jelentős része csak igen későn, a Kr. előtti 7-8. évezredben lett ismert, előbb a zab, köles, árpa, majd a rozs és a búza vált alapanyaggá. Ahogy a tudományok, a filozófia, a zene megannyi lendülete Keletről származik, a kenyérsütés receptje is: az első generációs pékek Egyiptomban működtek, agyagedényeikben a pihentetett pép megduzzadt, a keletkező buborékok hatására könnyebb, illatosabb, puhább végeredményt kínált. A technikát a görögök Kr. előtt 800 körül vették át, ekkor Mezopotámiában a rabszolgák már malmot forgattak, és a maradványok nagyjából 70 féle végeredményről tudósítanak. A rómaiak pedig a gallokat hajigálták kenyérdarabokkal, hogy jelezzék: a kard igen, a kiéheztetés nem opció az ostrom során. Ők alapítottak először céhet a pékek, molnárok nevében, őrlő- és sütőüzemeket működtetve, melyek a gazdagoknak változatos alakú fehér, a szegényebbeknek korpával kevert, a rabszolgáknak pedig rozsból készült kenyeret formáltak.

A panem et circenses nem szófia beszéd: az ingyenkenyérosztás általános gyakorlata utal – Augustus császár idején Rómában kb. 320 pékség működött. A kovász használata nem általános, ahogy ma sem az; a földrajzi hagyományok határozzák meg az erjesztés metódusát. Sós víz, erjesztett italok, jóval később – az 1800-as évek második felétől – az élesztő vagy mindezek hiánya is földrészeket jellemez.

A történelmi Magyarország „földje jó, legelőin fű kővér”, mezőgazdasági, állattartási és borkultúrája kifinomult, a Kárpát-medence klimatikus viszonyai messze földön híres gabonát termettek. Már Szent István 9 sütőt és ugyanennyi szakácsot ad kölcsön a Pécsvárad apátságának, az első céhlevél 1376-ból származik, Mátyás jogkönyve pedig megkülönbözteti a fehér és a fekete cipó közötti rést; az utóbbit kötelezően csak gyékényről lehetett árulni.

Európa-szerte a magyar kenyér lesz a leghíresebb mindennapi; a Bácska-Bánát búzájának nem akadt párja, amely évszázadokon át megőrizte primátusát. Kenyér szavun-

Írásunk szerzője 1979-ben csatlakozott a templom muzsikusközösségéhez. Karnagy, kántor. Szívügye a szép régi egyházi ének és történelmi Magyarország egyházi zenéjének gondozása. Felesége magántanár, fejlesztőpedagógus, három lányukkal a Szentimreváros lakói.

kat a XIII. századtól helységnév őrzi, amely hamar köznevesült is – rendszeresen a XIV. századtól. A XV. században a már mindenhol alkalmazott kovászt féltőn óvták, a kemence felfűtésének műveletét tökéletesre fejlesztették.

A kenyér szeretete, a Krisztus-hitben kiemelkedő szerepe, kereszttel való megjelölése az irodalmi kultúrában is gazdagon visszhangzik, melynek ritmusa, megjelenítő képessége, szókincse egyedülálló. Szenteljünk ennek bőséggel bekezdést:

A folytonos hadi készültség kényszerét mozgópékségek szolgálták ki, 2 katonának 1 napra 1 cipót sütve lettek ők *kenyeres* pajtások, akik igyekeztek nem *kenyértörésre* vinni gondjaikat. Hálások lehetünk a betevő falatért, ha van mit a tejbe aprítanunk, még akkor is, ha nemcsak *kenyérrel* él az ember, hanem... Senki nem kíván kegyelem*kenyéren* tengődni, különösen akkor, ha már megette a *kenyere* javát. A kölcsön *kenyér* viszont viszszejár, különösen, ha a kedvezményezett maga is *kenyérkereső* ember, és nem *kenyere* a hazudozás. Csak néha okoz bajt, ha valakit *kenyérre* lehet kenni, viszont gyakran, ha könnyen le lehet *kenyerezni*. És kétségtelen, hogy a hamissághoz is szükséges némi sütnivaló. Bár annak az isztambuli csaló pékmessternek, akit a múlt század hajnalán a kaftános hivatalnokok a fülénél fogva saját boltja bejáratához szegeztek, s ott hagyták lógva, amíg a műezzin imára nem szólította az igazhívőket, e tortúra úgy hiányzott, mint éhezőnek a falat kenyér. S nem *kenyerem* minősíteni az esetet, de az ellenőrök bizony helyesen vitték *kenyértörésre* a dolgot.

Karinthy Frigyes mintha e selejtről emlékeztetett volna meg imígyen: *Kenyer. Likacsos, szivacsoshoz hasonló massa, kéreggel körülvéve és lestemplizve. Beléből cipókat, kérgéből cipőket készítenek. Ha megszáradt, összemorzsolják, és „liszt” néven hozzák forgalomba. Használják hashajtónak, festéknek, labdacsoknak (ebben a formában asztali játékszer készítenek belőle), bőrét kicserzik, beleit húrnak használják, csontját megőrlik.*

„Nem kenyér ez, hanem záklyás vakarcs” – toldanán meg Jókai Mór.

A szorgos kezek által vigyázott folyamat azonban egészen más, szívbeli szavakra indít: Végh Antal szerint „*A kenyér az egyik legszebb magyar szó. A jelentése a lét és az élet összessége. A kenyér az ételek között olyan, mint az imádságok között a Miatyánk.*”

És további szemelvények, néhány mívés „morzsa” a páratlan magyar nyelv páratlan mesztereitől:

*A szerelemben – mondják – belehal, aki él.
De úgy kell a boldogság, mint egy falat kenyér.*
JÓZSEF ATTILA

*A boldog szerelem létfeltétel és munkafeltétel,
mint a kenyér, a toll, a szabadság.*
NEMES NAGY ÁGNES

A haza nem csak föld és hegy, halott hősök, anyanyelv, őseink csontjai a temetőben, kenyér és táj, nem. A haza te vagy, szőröstülbőröstül, testi és lelki mivoltodban; ő szült, ő temet el, őt éled és fejezed ki, mind a nyomorult, nagyszerű, lángoló és unalmas pillanatokban, melyek összessége életed alkotja. S életed a haza életének egy pillanata is.

MÁRAI SÁNDOR

S nem érzed már, mi élni, hús és kenyér mi, mi szeretni, kívánni, karod kitárni, bilincseit a szolga maga így gyártja s hordja; ha eszel, őt növeszted, gyermeked neki nemzed.
ILLYÉS GYULA

KÁNYÁDI SÁNDOR | Nagyanyó-kenyér

*Búzát vittem a malomba,
hej, de régen volt,
amikor még a Küküllőn
malom duruzsolt.*

*Megőröltem a búzámat,
lisztje, mint a hó,
Örült neki a ház népe,
kivált nagyanyó.*

*Sütött is az új búzából
olyan kenyeret,
illatára odagyűltek
mind a gyerekek.*

*Azóta is azt kívánom:
legyen a világ
olyan, mint a búza közt
a kék búzavirág.*

*Mindenkinek jusson bőven
illatos-fehér,
ropogósra süttött, foszlós
nagyanyó-kenyér!*

PETŐFI SÁNDOR | Fekete kenyér

*Miért aggódom, lelkem jó anyám,
Hogy kenyeretek barna, e miatt?
Hisz meglehet: ha nincs idehaza,
Tán fehérebb kenyérről él fiad.
De semmi az! csak add elém, anyám,
Bármilyen barna is az a kenyér.
Itthon sokkal jobb ízű énnekem
A fekete, mint máshol a fehér.*

REMÉNYIK SÁNDOR | Kenyér helyett

„Változtasd a köveket kenyerekké!” –
*Nem a sátán szól. Milliók zokogják.
Egyetlen jajkiáltás a világ,
Egyetlen kéztördelő mozdulat,
Egyetlenegy roppant fenyegetés.
A nyomorúság völgyei fölött
A bosszúálló Isten hegyei
Feltornyosulnak irgalmatlanul,
Nem indulnak változni kenyerekké.*

ADY ENDRE | A kenyér

*Mit esdve kért a jámbor názaréti,
Ma száz és száz átkozva, sírva kéri.
Nem változtunk mi, emberek: magunk,
De, jaj, sokan, nagyon sokan vagyunk.
Halk sóhajban ezreknek vádja reszket:
Ma nem egy váll hurcolja a keresztet...*

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ | Boldog, szomorú dal

*Van már kenyerem, borom is van,
van gyermekem és feleségem.
Szívem minek is szomorítsam?
Van mindig elég eleségem.
Van kertem, a kertre rogyó fák
suttogva hajolnak utamra
és benn a dió, mogyoró, mák
terhétől öregbül a kamra...*

DSIDA JENŐ | Mi lesz?

*Uram, Te láttad:
Homlokom tele közúzással, vérrel,
kis lelkek köve milliószer ért el,
de sohse dobtam mással vissza őket,
mint édes, puha, krisztusi kenyérral.*

*Uram, Te láttad:
Foszlós-belű volt, fehér és igaz,
haragviszonzás s békét lehelt mégis,
meleg illata csupa ős-poézis,
s az őrzőgőnek fékező vigasz.*

*Uram, most kérdem:
a világon torz gyűlölet arat.
Állok ostoros közápor alatt,
de hogy töltsen be akkor majd igédet,
ha-énnekem már kenyér sem marad?...*

Záróénekként pedig idézzük fel az ünnep gyűjtőpontját Szent Pál a Korintusiakhoz írt első leveléből. Ez, mint a legrégebbi – Krisztus után 56 körül keletkezett – tanúság, így írja le az utolsó vacsora mindent felülíró pillanatait: *Mert én az Úrtól vettem, a mit néktek előtökbe is adtam: hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, melyen elárultaték, vette a kenyeret, És hálákat adván, megtörte és ezt mondotta: Vegyétek, egyétek! Ez az én testem, mely ti érettetek megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre...*

CSÁNYI TAMÁS KARNAGY

Kovács úr 3 arca

TRÉFÁD POMPÁSAN FEJÉN TALÁLJA A SZÖGET, KEDVES TWAIN!

Egyszerű, közvetlen és derűs személyisége miatt a köznyelv által „mosolygós pápának” hívott I. János Pál (Albino Luciani) veleneci pátriárkai szolgálata idején írta irodalmi leveleit: Összinté híve: Albino Luciani – Levelek neves személyiségeknek címmel. A folyóiratban publikált gondolatok könyv formájában való megjelenését már nem érhet meg. Megválasztása után 33 nappal, máig nem tisztázott körülmények között hunyt el.

Egy vékony, rövidke kötet – ahogyan a franciák értenek hozzá – csodát művel egy túlságosan kurta asztalláb esetében. Egy vastag szótár remek dobóeszköz macskák kergetésére. Egy térkép, nagy lapjaival, pedig a legalmasabb az ablak beragasztására. A tanítványaimat nem lehetett féken tartani, valahányszor megígértem nekik, hogy Twain egy újabb pimaszságáról fogok mesélni. De az egyházmegyémbe kitört a botrány: „Egy püspök, aki Mark Twaintól idéz!” Talán el kell magyaráznom valamit e jó lelkeknek: milyen különbözők a könyvek, éppoly különbözők a püspökök is. Egyesek, a sasokhoz hasonlatosan, magasröptű pásztorlevelekkel libbennek át a légen. Mások csodálatos fülemülehangon zengik az Úr dicséretét. Ismét mások azokra a szegény kis ökörszemekre hasonlítanak, amelyek az egyház fájának legszélső ágain ücsörögnek, és kimeríthetetlen témákról csiripelnek szegényes gondolatokat.

Én, kedves Twain, ez utóbbiakhoz tartozom. Nincs tehát félnivalóm, amikor felismerésemet továbbadom: „Az ember sokkal összetettebb, mint amilyennek látszik. Ugyanis minden felnőtt ember bensejében egyidejűleg három különböző természet rejtőzik.” – „Hogyhogy?” – kérdezték tőled. „Vegyünk egy tetszőleges Kovács urat. Benne él Kovács 1., mégpedig az, akinek ő tartja magát; azután Kovács 2., akit mások látnak benne; és végül Kovács 3., amilyen ő valójában.”

Tréfád pompásan fején találja a szöveget. Nézzük Kovács 1-et. Ha egy csoportképet mutatnak nekünk, vajon melyik rokonszenves, vonzó arcot keressük rajta? A sajátunkat ugyebár? A magunk számára mi vagyunk a legkedvesebbek, kedvesebbek az összes többinél. Ezért történik túlságosan is gyakran, hogy saját érdemeinket felnagyítjuk, hibáinkat pedig kisebbítjük. Mások esetében más súlyokat

és más mértékegységeket használunk. Az érdemeiket nagyítani? Ezt jól leírja kollégád, Trilussa¹: „A kérés apró csigája / Egy obeliszkre mászott éppen, / S nyálas nyomát szemlélve így szól: Érttem, / Nyomot hagyok majd a történelemben.”

Látod, ilyenek vagyunk mi, kedves Twain. Egy kevéske nyál elegendő, fő dolog, hogy tőlünk származzék, és máris büszkeségtől dagadó kebelrel járunk-kelünk fel s alá.

A hibáinkat kisebbíteni? „Nem utasítok el néhanapján egy jó kortyot” – mondja egy férfi. Mások azonban azt mondják róla, folyvást száraz a torka, s ugyan nem szomjúságból iszik. Egy nő úgy véli: „Kicsit ideges vagyok, és néha felhúszom magam.” Az emberek viszont azt mondják, elviselhetetlen, zsörtölődő és bosszúálló, lehetetlen nőszeremély, házsártos fehérnép.

Homérosznál az istenek átvonultak a világon, felhőbe burkolva, mely eltakarta őket az emberi szemek elől. Ezzel szemben a mi felhőnk a saját pillantásunk elől takar el minket. Szalézi Szent Ferenc – püspök mint én és humorista mint Te – írta: „Felebarátunkat megvádoljuk apróságokért, bezzeg saját magunk számára még nagy dolgok esetében is készek vagyunk mentséget találni. Nagy nyereséggel akarunk eladni, vásárlásnál pedig nyomjuk lefelé az árakat. Mások házában az igazságnak, nálunk pedig a könyörületnek kell irányítania. A többieknek képesnek kell lenniük a dolgok elvise-

M O Z G Ó

L É P C S Ó T

lésére, magunknak persze megengedjük az érzékenységet. Egy alárendelt nálunk nehezen tud helyrehozni egy hibát; ha azonban valaki rokonszenves nekünk, mindent megbocsájtunk neki. A jogainkat határozottan érvényesítjük, mások legyenek csak szerényebbek kissé. Másokért valamit tenni, hősítettnek tartjuk, az ő segítségük viszont természetesnek tűnik.”

Ez volt Kovács 1. Forduljunk most Kovács 2. felé. Itt, kedves Twain, úgy hiszem, két esetet kell megkülönböztetnünk: Kovács úr szeretné, ha figyelnenek rá, és lehangolja, ha nem vesznek tudomást róla. Ez természetes, ha az ember sem az egyiket, sem a másikat nem viszi túlzásba. „Jaj nektek...” – mondta Jézus – „szeretitek a főhelyeket a zsinagógában és a köszöntéseket nyilvános tereken...; szívesen imádkoztok az emberek szeme láttára.” Ma azt mondanánk: Jaj nektek, akik helyezések és kitüntetések után futtok, amelyeket könyökkel és ócska kompromisszumokkal szereztetek meg; jaj nektek, akik mindenáron az újságban akartok szerepelni.

Miért is ez a „Jaj nektek?” Amikor Hitler 1938-ban Firenzébe érkezett, az egész város horogkeresztekkel és transzparenszekkel várta. Bargellini² odaszólt Della Costának: „Látja Eminenciás Uram? Látja?” – „Nem kell aggódnia” – felelte a bíboros – „a dolgok menete már meg van írva a 37. zsoltszótárban: „Láttam elhatalmasodni a gonoszt, és szétterjeszkedett az, mint egy gazdag lombos vadfa; De elmúlt és imé nincsen! Kerestem, de nem található.”

Néha a „Jaj nektek”-et nem követi isteni büntetés, csak egyszerű emberi szégyen. Úgy járhatunk, mint a szamár, amelyik oroszlán-sörényt vett magára. Mindenki kiáltozott: „Oroszlán!”, és az emberek, állatok menekültek. De szél kerekedett, felkapta a sörényt, s egyszerre mindenki látta a szamarat. Dühödten rohantak rá, és ugyancsak kiadós verésben részesítették.

Ilyesmire gondolt Shaw, amikor így szól: „Milyen komikus is az igazság!” Értsd úgy, hogy nevetni kell, amikor az ember látja, mily kevés húzódik meg némely hangzatos cím és hírnév mögött.

És ha éppen az ellenkezője történik? Ha az emberek rosszat feltételeznek ott, ahol jót

kéne? Ebben az esetben Jézus egy másik mondata segít nekünk: „Eljött János, nem eszik és nem iszik, azt mondják rá: ördöge van. Eljött az Emberfia, eszik-iszik, és azt mondják rá: Lám, a falánk, borissza ember, a vámosok és bűnösök barátja!” Még Jézus sem tudott mindenki kedvére tenni. Ne vegyünk nagyon a szívünkre, ha nekünk sem sikerül.

Kovács 3. szakács volt. Ezúttal nem nálad, kedves Twain, hanem Tolsztojnál. A konyhaajtónál kutyák heverésztek. Kovács 3. levágott egy borjút, és a zsigereket kidobta az udvarba. Az ebek fölzárták, és így szóltak: „Ez nagyon derék szakács.” Néhány nappal később Kovács borsót fejtett, és hagyományát hámozott; a hulladékot megint kiszórta az udvarra. A kutyák rávetették magukat, de orrukat fintorgatva rögvést megállapították: „Rossz szakács.” Kovács 3. nem törődött azonban a sommás ítélettel, hanem azt mondta: „A gazdámnak kell jónak találnia az ételt, nem a kutyáknak. A fő dolog, hogy a gazdám meg legyen elégedve velem.”

Most azt kérdezem magamtól: „Milyen ízlése van az én Uramnak? Mi tetszik neki bennünk?” Egy napon, miközben Jézus prédikált, valaki szól: „Anyád és testvéreid kint állnak és beszélni akarnak veled.” Jézus azonban kitérte karját, tanítványaira mutatott, és így válaszolt: „Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az mind testvérem, nővérem és anyám.”

Ez tehát az az ember, aki az Atya akaratát cselekszi. Tetszik neki, ha hozzá imádkoznak, de nagyon nem tetszik, ha az ima csak ürügyként szolgál, hogy a munka terhe alól kibújjunk. „Mit mondjátok nekem: Uram, uram! – és nem teszitek, amit mondom.” Ez most valójában olyan, mint egy erkölcsi mutatóujj.

Te – testestől lelkestől humorista – biztosan nem mondtad volna, de minthogy én püspök vagyok, kimondom, és híveimnek tanácsolom: amikor a három Kovácsra, a három Kissre vagy a három Nagyra gondolnak, akik ott lakoznak mindegyikünkben, akkor tartásuk mindig szem előtt a harmadik arcot: mégpedig azt, amelyik Istennek tetszik!

[1] Carlo Alberto Trilussa (1871–1950) olasz költő. Az irodalomnak elismert toszkán helyett romagnai nyelvjárásban meséket, szatirikus cikkeket és verseket írt. Idézett versének címe: Meztelen csiga

[2] Pier Francesco Bargellini katolikus író, politikus. Della Costa bíboros Firenze érseke volt 1931–1961 között.

KÖZREADJA R. BALÁS EMÓKE

EGYETLEN MEGGONDOLATLAN, FÉLIG INDULATBÓL KIEJTETT SZÓ ELINDÍTJA AZ EMBERT, ELINDÍTJA OLYAN NYOMON, MELYEN AZUTÁN MÁR AKARVA-AKARATLAN TOVÁBB KELL HALADNIA. ABBAN A PILLANATBAN MIDŐN RÁLÉPÜNK, NEM IS ÁLMODJUK, HOGY HOVA VISZ. ÉS MÉG AZUTÁN IS JÓ IDEIG AZZAL ÁLTATJUK MAGUNKAT, HOGY AZ CSUPÁN EGY INCIDENS, MELY RÖVID IDŐN LEPEREGVÉN ÚJRA SZABADDÁ LESZÜNK, ÚJRA TEHETÜNK KEDVÜNK SZERINT. ERDŐN VANNAK ILYEN ÖSVÉNYEK NÉHA, MELYEK LÁTSZÓLAG EGYMÁS MELLETT HALADNAK. CSUPÁN EGY ÁROK VAGY VÍZMOSÁS VÁLASZTJA EL. AZT HINNÉ AZ EMBER, MINDEGY, MELYIKRE LÉP. PEDIG LASSANKÉNT ELHAGYJÁK EGYMÁST ÉS NEM TALÁLKOZNAK TÖBBÉ.

GRÓF LOSONCI BÁNFFY MIKLÓS

Rovatunk továbbra is a művelődéstörténet iránt elkötelezett felület marad egy-egy értékes gondolattal és törődéssel készített fotográfiával zárva az utolsó oldalt. A kincses városban, Kolozsváron 150 éve született polihisztorra: képzőművészre, íróra, politikusra emlékezünk rövid üzenetével, amely a hátsó lépcsőre hosszú fénycsíkot rajzol.

A címlapon: 100 [fény]pontból képzett háló, benne Braille-karakterjelzés: „Beteljesedett”